

MATIJA MAJAR ZILJSKI I HRVATI (1892-1992)*

Dragutin Pavličević

Matija Majar, svećenik iz Koruške, istaknuti slavist i političar, uz Stanka Vraza najugledniji je slovenski pristaša ilirskog pokreta u Hrvatskoj. Bio je tvorac prvog nacionalnog programa, tzv. Ujedinjene Slovenije (1848) u kome prikazuje nacionalno-političku individualnost slovenskog naroda, potrebu ujedinjavanja svih dijelova tog naroda i njegovih teritorija u jedan politički narod, koji bi tako sjedinjen trebao ući u »uži politički savez« s ujedinjenom Hrvatskom u okviru austrijske federacije.

Iako su Hrvati i Slovenci dva susjedna naroda, bliska po svom praslavenskom podrijetlu, jeziku, vjeri, običajima, kulturi, te, iako su stoljećima međusobno komunicirali, a od 1527. godine živjeli uglavnom u okvirima istih država (do 1990), još se uvijek nedovoljno poznaju, malo istražuju zajedničke odnose u prošlosti, međusobne utjecaje i prožimanjâ, koja su se odvijala i u kontekstu europskih civilizacijskih i kulturnih tokova.

To se poglavito odnosi na 19. stoljeće kad su Slovenci i Hrvati stupili u izravnije dodire, imali gotovo iste probleme i interese, npr. u razdoblju Ilirskih provincija, narodnih preporodâ, revolucije 1848/49. i Ljubljanskog dogovora 1870. godine. Tijekom 19. st. imali su i jedni i drugi brojne ličnosti koje su svojim idejama i radom, pa i mjestom boravka zblizavale ta dva naroda, npr. S. Vraz, F. Miklošič, M. Majar, J. Trdina, J. Bleiweis sa slovenske, te biskup M. Vrhovac, Lj. Gaj, I. Kukuljević, J.J. Strossmayer i mnogi drugi s hrvatske strane.

Budući da su naši historičari bili više okrenuti istraživanjima odnosa sa Srbima i Mađarima, ali i to samo djelimice, nije hrvatska historiografija obratila dovoljno pozornosti proučavanju hrvatsko-slovenskih odnosa. Jedini hrvatski povjesničar koji je u novije vrijeme objavio nekoliko radova o hrvatsko-slovenskoj problematici zagrebački je profesor Petar Korunić¹ koji o

* Ovo je nešto prošireno izlaganje koje je pročitano na međunarodnom simpoziju slavista i povjesničara o Matiji Majaru Ziljskom koji je u povodu proslave stote obljetnice smrti održan od 6. do 10. lipnja 1992. u njegovom rodnom kraju, u selu Tratten, u austrijskoj Koruškoj. Organizirali su ga Austrijski kulturni institut u Ljubljani i Austrijski institut za istočna i jugoistočna istraživanja u Beču s dr. Andreasom Moritschem na čelu. Na njemu su sudjelovali znanstvenici iz Austrije, Slovenije, Hrvatske, Rusije, Ukrajine, Poljske, Češke, Slovačke i najavljeni iz Bugarske. Bila je također nazočna i V. I. Curkina iz Moskve koja je napisala dosad jedinu monografiju o Matiji Majaru na ruskom jeziku.

¹ Prilog poznavanju hrvatsko-slovenskih političkih odnosa 1848. Historijski zbornik XXXI-XXXII, Zagreb 1978-1979, 165-194; Isti, Jugoslavenska ideja u hrvatskoj i slovenskoj politici za revolucije 1848/49, Radovi Instituta za hrvatsku povijest, vol. 14, Zagreb 1981, 91-228; Isti, Jugoslavenska ideja u hrvatskoj politici 1866-68, Zbornik JAZU, vol. 11, Zagreb 1981, 1-107; Isti, Prilog poznavanju jugoslavenske ideje u hrvatskoj politici 1866-74, Casopis za suvremenu povijest III, Zagreb 1980, 57-83; Isti, O nekim problemima slovenske politike 1866, Zgodovinski časopis 3, Ljubljana 1980, 327-348; Isti, Jugoslavenska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj nacionalnoj politici i hrvatsko-slovenski odnosi 1835-1874, Zgodovinski časopis 3, Ljubljana 1983, 213-233 i knjiga: Jugoslavenska ideologija u u hrvatskoj i

tome piše: »Proučavajući jugoslavensku ideologiju u hrvatskoj politici samo kroz hrvatsko-srpske političke odnose, hrvatski su historičari zanemarili hrvatsko-slovensku komponentu. Na drugoj strani, slovenski su historičari, i to uglavnom književni, posvetili veću pozornost slovensko-hrvatskim jezičnim i književnim, a manje političkim odnosima.«²

Isto tako su u hrvatskoj javnosti, pa i onoj znanstvenoj, malo poznati slovenski političari, javni i kulturni radnici, pa i Matija Majar. O njemu se prije Korunićevih istraživanja moglo ponešto doznati samo iz enciklopedija³ i leksikona i to ne svih. Pa iako je M. Majar bio za uzajamnu suradnju južnoslavenskih i slavenskih naroda, nije njegovo ime ušlo u udžbenike bivših jugoslavenskih država. Tu su se od Slovenaca spominjali samo S. Vraz, F. Prešeren, J. Bleiweis, I. Cankar, J. Krek, te kasnije I. Cankar i A. Korošec.

Matija Majar Ziljski (1809-1892) pravi je predstavnik svoga stoljeća, koje se obično naziva i »stoljećem narodnosti«, bolje rečeno stoljećem nacija. Doba njegove najjače političke i kulturne djelatnosti sredina je stoljeća, poglavito razdoblje od četrdesetih do sedamdesetih godina, točnije od 1842. do 1865. Iako mu je temeljno zanimanje bilo duhovništvo (svćenik), povijest ga je zabilježila više kao narodnog preporoditelja koruških i drugih Slovenaca, skupljača narodnog blaga, jezikoslovnog reformatora i kulturno-političkog djelatnika.

U tom vremenu i Majarovu djelovanju prijelomna je bila 1848. godina kad se ukidaju feudalne obveze i počinje prijelazno razdoblje prema građanskim odnosima. Te je godine došlo do nemira i buna u gotovo čitavoj Habsburškoj Monarhiji, do stvaranja nacionalnih programa mnogih, posebice slavenskih naroda, do završetka nacionalnih preporoda, do Slavenskog kongresa u Pragu, do ideja o federalizaciji Monarhije i austroslavizma. U svim su tim gibanjima aktivno sudjelovali hrvatski i slovenski narod i njihovi najistaknutiji predstavnici pa i Matija Majar.

Temeljni problem slovenskog naroda toga doba bio je ujedinjenje svih slovenskih pokrajina u jednu političku zajednicu: Ujedinjenu Sloveniju. Drugi je bilo pitanje zajedničkog jezika, pravopisa i načina pisanja (grafije), a treći položaj Ujedinjene Slovenije u okviru Austrije i njezin odnos prema Hrvatima i drugim slavenskim narodima u Habsburškoj Monarhiji. U svim je tim poslovima Majar ne samo sudjelovao nego u nekima i prednjačio, iako su krajnja rješenja većine tih pitanja bila drukčija nego je on predlagao.

Geopolitičku sudbinu slovenskih zemalja odredila su dva procesa državne integracije i jedan dezintegracije. To su ujedinjenje Njemačke i Italije (1848-1871) i slabljenje Austrije, njezino istiskivanje iz Njemačkog Carstva i prerastanje u dualističku Austro-Ugarsku kojoj je ostao samo jedan smjer ekspanzije, a to je jugoistok, koga usmjerava i potpomaže ujedinjena Njemačka (Drang nach Osten). Ujedinjena Njemačka i Italija i novi položaj Austrije u Dvojnoj Monarhiji nakon 1867. stavili su slovenske zemlje u

slovenskoj politici. Hrvatsko-slovenski politički odnosi 1848-1878, Zagreb 1986, 419 gdje su doneseni temeljni rezultati Korunićevih istraživanja.

²P. Korunić, Jugoslavenska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj politici (u daljnjem tekstu samo Jugoslavenska ideologija), 13-14.

³Ukratko je obraden M. Majar u Enciklopediji srpsko-hrvatsko-slovenačkoj II, Zagreb 1928, 727 u članku koji je napisao I. Grafenauer, zatim u Enciklopediji Jugoslavije 5, Zagreb 1962, 597 koji je napisao B. Merhar i citirao rad U. Džonića, Matija Majar, slovenački ilirac i panslavista, Godišnjica N. Čupića, Beograd 1937, XLVI. Najveći prilog o njemu napisao je u Slovenskom biografskom leksikonu II/2, Ljubljana 1933-1952. također B. Merhar (15-19). U Leksikonu Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb 1974, 580 obraden je M. Majar u pet-šest redaka. Isti zavod, sada Leksikografski zavod »M. Križan«, ima u katalogu bibliografije upisano 60 jedinica koje je napisao ili se odnose na M. Majara.

položaj otvorenih škara koje čini na jugozapadu talijanska a na sjeverozapadu njemačka (austrijska) sastavnica. Jedina otvorena stranica bio je istok i sjeveroistok, a to znači Ugarska i Hrvatska, te dalje ostale južnoslavenske zemlje (Srbija, Bosna i Hercegovina).

Dakle, strah od jake Njemačke (Austrija) i kasnije jake Italije usmjerili su neke slovenske političare, i Matiju Majara osobito prema ostalim južnoslavenskim narodima i uopće slavenstvu kao zaštiti od moguće germanizacije i političkog potčinjavanja. Tu se za Majarova života i političke djelatnosti jača Zagreb i Hrvatska, Srbija od neznatne poluzavisne kneževine postaje kraljevina, Austro-Ugarska 1878. dobiva Bosnu i Hercegovinu i rješava se istočno pitanje u kome korist ima i slovensko gospodarstvo i trgovina. Istodobno, posebno nakon intervencije u Mađarskoj 1849. raste uloga Rusije u slavenskom svijetu kao i sveslavenska ideja koja sve više povezuje Slavene u Monarhiji gdje i Slovenci nalaze svoje mjesto. U tome su vodeću ulogu imali Česi i Prag kao središte tog okupljanja i mjesto gdje je Majar završio svoj život. Ako bismo izdvojili tri slavenska naroda o kojima je Majar najviše pisao, razmišljao i ponešto očekivao, onda bi to bili najbliži - Hrvati, najjači i najnapredniji slavenski narod u Monarhiji - Česi, i najveći slavenski narod - Rusi. U tom trokutu su se kretali Majarovi politički planovi, koji, ako već nisu bili odlučujući, mogli su pomoći održanju i daljnjem razvoju Slovenaca u mnogoljudnoj Austro-Ugarskoj i u procijepu između germanskog i romanskog svijeta.

Kao što je vrijeme u kojem je živio bitno utjecalo na Majarove političke programe, tako je i prostor u kome je živio tome mnogo pridonio. Naime, Majar je rođen i većinu života proveo u Koruškoj, koja je bila najsjevernija i najzapadnija slovenska pokrajina, ali u biti austrijska zemlja (Land) u kojoj su Slovenci činili brojnu, ali ipak samo manjinu stanovništva. Koruška je u odnosu na južnu Stajersku i poglavito na Kranjsku bila zbog svojeg geopoložaja, prirodnih prepreka i izoliranosti (planine, Drava) u nacionalnom pogledu najugroženija i najpodložnija germanizaciji. To bi bila još više, ako bi se Austrija uključila u Veliki Njemački Reich, a za to je prijetila realna opasnost 1848/49. kad je zasjedao svenjemački parlament u Frankfurtu.

Politička nužda i izvjestan politički realizam, usprkos povremenim političkim fantazijama, natjerali su Majara da se u tim, za slovenski narod teškim trenucima, okrene oko sebe i potraži slične i srodne narode, a prvi su među njima bili Hrvati. Oni su Slovincima bili ne samo prvi susjedi, nego i Slaveni, srodnog jezika pa i dijalekta.⁴ S njima su Slovenci imali najdužu i najmanje opasnu granicu, jer s te strane nije prijetila germanizacija ni talijanizacija, ni mađarizacija kao u Prekomurju, a realna opasnost kroatizacije bila je zanemariva.⁵

Prema Hrvatskoj su vodile riječne doline Save, Drave i Kupe; kojima su tijekom čitavog 19. st. plovile skele, splavi natovarene drvom, a u suprotnom je smjeru dolazila pšenica, ali više kopnenim putevima. Dobar dio slovenske trgovine, osobito nakon izgradnje prvih željeznica išao je prema Hrvatskoj, a nije bila zanemariva ni slovenska emigracija i sezonski poslovi,

⁴Tu mislimo na hrvatsku kajkavštinu koja je uz granicu prema Sloveniji, npr. uz Sutlu vrlo slična slovenskim dijalektima.

⁵Osim A. Starčevića gotovo da i nije bilo značajnijih hrvatskih političara koji su polagali neka prava na slovenske zemlje. Majar je 1848. prilikom zasjedanja Hrvatskog sabora o mogućnosti ujedinjavanja Slovenaca i Hrvata pisao: »Naši sosed i bratji Hrvati in Serbji so se prijateljsko združili na zboru v Zagrebu v početku Junija letos, in tudi Slovenci želio ž njimi se združiti, zato so tudi iz Stajerske in iz Kranjske dežele nekteri slovenski poslaniki v Zagreb prišli da bi Hrvate in Serbije prijateljsko pozdravili« (P. Korunić, Jugoslavenska ideologija, 78).

npr. šumski radovi i slično.⁶ U Hrvatskoj i, kasnije, u Bosni i Hercegovini nalazili su mnogi Slovenci trajno zaposlenje kao stručnjaci i činovnici koji su, osim njemačkog, vrlo brzo savladavali i hrvatski jezik zbog sličnosti.⁷

Hrvatska je Majaru pa i nekim slovenskim političarima, posebice onima iz susjedne Stajerske bila zanimljiva i zbog činjenice da je imala neke elemente državnosti i autonomije koje slovenske zemlje nisu imale, npr. svoj sabor, vladu i bana, svoju crkvenu i sudsku autonomiju, svoje visoko školstvo, pa i Vojnu krajinu čija je vojska baš 1848. u borbi protiv Mađara i Talijana imala važnu ulogu. Od 1847. godine u Hrvatskom saboru se govori hrvatskim jezikom, od 1842. postoji Matica hrvatska sa svojim publikacijama, a u Zagrebu djeluje Stanko Vraz kao svojevrsni slovenski ambasador u toj sredini. Sve to smo naveli da bismo lakše shvatili Majarovu političku djelatnost i izvjesnu sklonost prema suradnji s Hrvatskom, iako moramo napomenuti da u skladu s vremenom i prilikama on mijenja raspoloženje. Nekad je Hrvatska u njegovim razmišljanjima u prvom planu, a ponkad je izostavlja.

Prve dodire s Hrvatskom imao je Majar vjerojatno i ranije, ali za sada znamo da je 1839, dakle kao tridesetogodišnjak, objavio jednu narodnu pjesmu u ilirskim pjesmama Stanka Vraza.⁸ On ga je, zajedno s rođakom U. Jarnikom, nagovarao da skuplja koruške narodne pjesme. Zbog toga je Vraz 1841. došao u Korušku i zajedno s Majarom obilazio neka sela.⁹ Suradnja je bila uspješna i nekako u to vrijeme Majar je dvije pošiljke pjesama uputio Vrazu u Zagreb.¹⁰ Pretpostavljamo da je Vraz cijenio Majarove priloge jer mu je već u prvom broju novopokrenutog časopisa »Kolo« objavio rožansku pripovijetku o kralju Matijašu.¹¹

Godine 1843. poslao je Vraz Majaru knjigu putopisa Matije Mažuranića, »Pogled u Bosnu«¹² koja je potaknula Majara da i sam izradi nešto slično. Rukopis »Putovanja po Goričkom, Mletačkom i Tarštjanskom« poslao je Majar 1844. također u Zagreb Vrazu da ga objavi¹³ što je ovaj i uradio, ali tek 1847. godine.¹⁴ Isto tako je Majar pokušao nešto uraditi na području koruške mitologije u »Kolu« IV, također 1847. godine.¹⁵ Sa tri priloga u šest godišta postao je Majar jedan od najmarljivijih suradnika »Kola«.

Pretpostavljamo da je Vrazov utjecaj na Majara bio znatan, pa je on 1844. godine zakoračio i u područje jezika, predloživši zblježavanje »narječja« i put prema jednom zajedničkom jeziku. Bio je to početak suradnje u ljubljanskim »Novicama« i prvi od Majarovih programatskih članaka na području jezika. S obzirom da je taj članak posebno važan za buduće

⁶Tijekom čitavog 19. st. dolazili su Slovenci na razne sezonske poslove u Hrvatsku i Slavoniju, a najpoznatiji su bili kao šumski radnici, pa npr. pojam »kranja« u Hrvatskoj označava svakog šumskog radnika (pa i Hrvata npr. iz Gorskog Kotara), njihove velike sjekire i danas se nazivaju »kranjice«. Slovenci su prodavali u Hrvatskoj razne domaće proizvode izradene od drveta i drvenu građu, daske i sl.

⁷Najpoznatiji među njima bio je J. Trdina koji je napisao knjigu Bachovi husarji koja je prevedena i u Hrvatskoj (T. Potokar), pa D. Trstenjak, mladi, A. Jarc, S. Vidic i dr.

⁸Narodne pjesni ilirske, Zagreb 1839. Majarova pjesma nosi naslov: Bez konca ino kraja, 193-194.

⁹Slovenski biografski leksikon, Majar, 15.

¹⁰Isto

¹¹»Kolo« I, Zagreb 1842, 135-137, List iz Koruške.

¹²Od tada raste u Hrvatskoj i Sloveniji zanimanje za Bosnu i Hercegovinu i pokretanje istočnog pitanja koje je uglavnom riješeno 1878. kad te pokrajine, na zadovoljstvo većine hrvatskih i slovenskih političara i trgovaca, ulaze u sastav Austro-Ugarske.

¹³Slovenski biografski leksikon, Majar 15.

¹⁴»Kolo« VI, Zagreb 1847, 20-37.

¹⁵Isto, 9-18.

odnose s Hrvatskom i za Majarov cjelokupni rad, prenijet ćemo ga u ovom prilogu: »Da se te Novice pomalim u jeziku približujejo narječju bližnjih Slavjenov, u Horvatskoj, Slavoniji, Dalmatiji itd. Navedno se je poprej pisalo, na primer: sdej, kedej, tedej, u Kmetskih Novicah kadaj, sadaj, tadaj stem u poslednjih se približemo vsim doljnim bratem, kateri tako te besede izgovarjajo, kakor Koroški Slovenci, namreč: sada, tada, kada. Istrijance, mislim, da Kranjci zastopijo. Istrijance pa zastopi Horvat, Slovenec, Dalmatinc, Serb in Bosnjak tako, kakor da bi si bila soseda u jednoj fari.¹⁶ Za naše Novice je za to najlepši jezik tisti, ki se govori med Ljubljanom i Reko. Bliže Ljubljanani, bolj je po Koroškem, - bližej je Reki, bolj je podoben govoru vsih doljnih llirov (južnih Slavjanov).¹⁷ Jaz pa Vam pišem iz Koroškega - pa vendar pravim, da je treba s časoma le bolj in bolj približevati se narječju katero se okolo Reke govori.¹⁸ Tiste narčeje zastopimo blizo vsi Južni Slavjani.«¹⁹

Zanimljivo je napomenuti da je iste, 1844. godine, sličan prijedlog uputio i hrvatski pjesnik Petar Preradović u novopokrenutoj »Zori Dalmatinskoj«,²⁰ a beogradski časopis »Branislav« pak predlaže da se u Zagrebu utemelje narodno kazalište, znanstveno društvo i sveučilište.²¹ Da Majar nije bio jedini Slovenac koji se zalagao za približavanje ostalim južnoslavenskim narodima, potvrđuje i slučaj Franca Malavašića koji u stihovima zastupa južnoslavensku slogu.²² Ističemo to da bi se vidjelo da je Majar, iako je živio na rubu slovenskog i slovenskog svijeta, prilično mlad, neiskusn i osamljen, bio u dodiru s najvećim umovima toga doba i blizak njihovim prijedlozima.

Majar je nastavio u tom smjeru, primao je i čitao gotovo sve što se objavljivalo u slavenskom svijetu, pa je učinio još jedan presedan. Naime, svoje crkvene pjesme izdao je 1846. u Celovcu²³ i to grafijom kakva je na prijedlog Ljudevita Gaja usvojena u Hrvatskoj, a nazvana po njemu »gajicom«.²⁴ Bila je to prva upotreba »gajice« u slovenskim zemljama koja je uskoro postala službena i zadržala se do danas. Iduće, 1847. godine predlaže Majar slovenskim pjesnicima da što više čitaju hrvatske i srpske pjesnike i narodne pjesme i da na taj način uče slog (stil) i jezik tih pjesama.²⁵ Također je još 1845. godine Majar preporučio Slovencima da čitaju gramatiku hrvatskog jezika što ju je napisao Vjekoslav Babukić.²⁶

¹⁶Od njem. die Pfarre u Sloveniji i kajkavskom dijelu Hrvatske to je naziv za župu.

¹⁷Ne znamo na koji je jezik na tom području mislio Majar, možda i na Belu krajinu gdje su živjeli potomci doseljenika iz Hrvatske i Bosne.

¹⁸Oko Rijeke se govori čakavski, u nedalekom Gorskom Kotaru kajkavski, a od Ogulina prema Lici štokavski (?).

¹⁹»Novice« 1844, 12. Taj tekst je prenio u cijelosti V. Novak u Antologiji jugoslovenske misli i narodnog jedinstva, Beograd 1930, 104 pod naslovom: Matija Majar o približavanju slovenačkog jezika ka zajedničkom književnom jeziku.

²⁰Zadar 1844, 115, 131, 155 pod naslovom: Jezik Yuxnoslavski.

²¹»Branislav« je bio list hrvatske oporbe u Beogradu, a uređivao ga je B. Šulek. U članku stoji da će u Zagreb dolaziti daci i studenti iz svih južnoslavenskih zemalja pa i »iz Kranjske, Koruške i Istrije« (V. Novak, n. dj., 112).

²²»In vi, ki Slovenci ste od mater ene /Hrvatje, Dalmatinci in Serbljani (...) in svet bo rekel, da si Slave venci) k' pletejo v miru jih vsi Slovenci.« (»Novice« 1844, 1 i V. Novak, n. dj., 100).

²³Pesmarica cerkvena 1846. i 1852.

²⁴Gaj je uveo nova slova prema češkom uzoru s dijakritičkim znakovima (kvačicama, npr. č), a u konačnom oblikovanju mu je pomogao Slovak P. Šafarik, što su kasnije prihvatili i Hrvati i Slovenci.

²⁵To se posebno odnosi na Vrazove i Karadžićeve narodne pjesme i Preradovićeve Pervence, Zadar 1846, Slov. biogr. lexikon, Majar, 16.

²⁶Ilirska slovnica, Zagreb 1854. Budući da je to Majar predložio 1845 (Novice 1845, 170), to se odnosilo na Babukićevu Osnovu slovnice slavjanskoe narčja ilirskoga, Zagreb 1836.

Tijekom revolucionarnih promjena 1848/49. bio je i Majar vrlo aktivan. Tada je napisao svoje najvažnije programatske članke o jeziku, o njegovu usmjeravanju, o povezivanju slavenskih naroda i drugo, ali ćemo o tome govoriti kasnije. I dalje je nakon revolucije nastojao oko zbližavanja slovenskog jezika s drugim južnoslavenskim jezicima, predlagao je učenje cirilice²⁷ i slavenskih jezika u slovenskim školama,²⁸ ali je u svim tim prijedlozima ostao usamljen, pa se 1859. ipak vratio potrebi učenja slovenskog jezika u slovenskim zemljama.²⁹ Potkraj razdoblja svoga najplodnijeg političkog djelovanja, otkrio je Majar i istočno pitanje, tj. pisao je kako žive kršćani u Turskoj i istaknuo potrebu njihova oslobođenja, pa nabacio i neke probleme srpske povijesti.³⁰

U šezdesetim godinama 19. st. slabi sve više Majarova djelatnost, poglavito orijentacije prema drugim južnoslavenskim narodima. Iako i dalje inzistira na zbližavanju jezika južnih Slavena,³¹ on se sve više okreće Cesima³² i uopće slavenstvu³³ pa odlazi i na Sverusku etnografsku izložbu u Moskvu 1867. godine.³⁴ Poznato je da je sa slovenskom delegacijom bio 1863. u Zagrebu na proslavi obljetnice svete braće Ćirila i Metoda³⁵ te da je u pjesmama Franje Kuhača objavljen i Majarov prilog.³⁶ U dubokoj starosti i bolesti, Hrvati i Cesi su mu u Pragu 1885. godine, gdje je proveo svoje posljednje dane, priredili banket, ali se Majar pozivu nije mogao odazvati.³⁷ Bio je to kratak pregled onoga što u svezi s Majarom i Hrvatima zasada znamo, a nova će istraživanja, vjerojatno, potvrditi da su njegove veze sa Zagrebom, Hrvatima i Hrvatskom bile i jače i čvršće.

Revolucionarne promjene u Europi i Habsburškoj Monarhiji 1848. godine zahvatile su i slovenski prostor koji se, kao i hrvatski, nalazio na rubu tadašnje srednje Europe. Zasedanje svenjemačkog frankfurtskog parlamenta i prijetnja stvaranjem Velike Njemačke potaknuli su pitanje preustrojstva ili propasti višenacionalne austrijske države, a mali narodi u njenom sastavu postavili su pitanje svojih nacionalnih i državnih prava i morali se opredijeliti prema tim događajima koji su izbili snažno i iznenadno.

Slovenske zemlje nisu bile zahvaćene toliko revolucionarnim zbivanjima koliko Beč, Prag, Ugarska, sjeverna Italija i nešto manje Hrvatska, ali su ona itekako odjeknula i u njima. U traženju izlaza iz te krize i stvaranju kratkoročnog i dugoročnog programa nacionalne politike prednjačila je Kranjska, odnosno Ljubljana i krug oko Bleiweisera, i kao drugo središte Koruška, Štajerska, odnosno Celovec i krug oko Matije Majara, koji P. Korunić naziva liberalnim, ali odlučnijim i radikalnijim u stvaranju nacionalnog programa.

²⁷Izdao je 1849. u Pragu Predpise Istinsko-in cirilsko slovenske.

²⁸Pravila, kako izobražavati ilirsko narečje i uopće slavenski jezik, Ljubljana 1848.

²⁹Slovnica za Slovence, Ljubljana 1850.

³⁰Kristijani v Turčiji, »Novice« 1856, 66, 68-71.

³¹Članak Naše slovstvo, »Novice« 1857, 43-46.

³²Tome su osim sveslavenske orijentacije pripomogli Božena Nemecova, češka spisateljica i njezin muž s kojima je Majar održavao prijateljske odnose godinama.

³³O tome je pisala ruska znanstvenica Iskra V. Ćurkina u posebnoj knjizi o M. Majaru. Usp. i njen rad: M. Majar Ziljski, Rasprave SAZU VIII/2, Ljubljana 1974.

³⁴Na tu izložbu su putovali Fr. Rački i još neki hrvatski znanstvenici i političari.

³⁵O tom je pisao u članku Visoki raji, »Novice« 1865, 17.

³⁶U knjizi: Južno-slovenske narodne popievke, Zagreb 1878-1881, I-IV.

³⁷Slovenski biografski leksikon, Majar, 19.

Može se reći da je Majar u tome poslu prednjačio,³⁸ ali isto tako da je u strahu od njemačke prevlasti u Monarhiji, predlagao savez Hrvata i Slovenaca.³⁹

Pročitavši hrvatska Zaht. vanja naroda, Majar je početkom travnja 1848. godine svoja stajališta iznio u peticiji koju je poslao u Zagreb Gajevim »Novinama dalmatinsko-hrvatsko-slavonskim« i, kao okružnicu, skupljajući potpise za njezino prihvaćanje, slovenskim svećenicima i političarima u Koruškoj i Štajerskoj.⁴⁰ Bio je to prvi nacionalno-politički program »Ujedinjene Slovenije« (Zedinjene Slovenija) kojega se konzervativni krug oko Bleweisa i njegovih »Novica« nije usudio objaviti. U njemu se Majar suprotstavlja Njemačkom savezu⁴¹ i predlaže savez Hrvata i Slovenaca.⁴² On zagovara »bratinsku ljubav« prema Hrvatima,⁴³ ali u tom svom nastojanju ima i prve otporc.⁴⁴ Možda je tome bio uzrok činjenica da u članku »Kaj Slovenci terjamo« Majar ne govori ništa o suradnji ili čak zajednici s Hrvatima.⁴⁵

Majarova djelatnost oko suradnje i povezivanja Hrvata i Slovenaca bila je uglavnom prihvaćena u Štajerskoj i Koruškoj,⁴⁶ a odbijena i kritizirana u Kranjskoj.⁴⁷ Zbog toga »možemo zaključiti da je u Koruškoj i Štajerskoj, u pokrajinama kojima je najviše prijetila opasnost izvana, već u travnju 1848. godine nastao i uspješno se širio program Zedinjena Slovenija, koji je sadržavao zahtjev, analogan onom u hrvatskim programatskim tekstovima, o sjedinjenju Slovenaca i Hrvata u jugoslavensku državnu zajednicu. Bio je to najradikalniji slovenski nacionalni program, iako je ostvarenje njegova najvećeg dijela bilo gotovo nemoguće zamisliti.«⁴⁸

Stajalištu M. Majara o političkom povezivanju Ujedinjene Slovenije s Ujedinjenom Hrvatskom bila su bliska slovenska politička društva »Slovenija« u Grazu i Beču, a od pojedinaca Š. Kočevar, O. Caf i J. Muršec. O tome svjedoče i članci te skupine objavljeni u Gajevim »Novinama«. Međutim, bilo je i mnogo protivnih glasova koji su bili osobito česti uoči zasjedanja Hrvatskog sabora u početku lipnja (juna) 1848. godine u Zagrebu. Bilo je i gospodarskih razloga za odbijanje suradnje s Hrvatima,⁴⁹ inzistiranja na slovenskim pokrajinskim posebnostima, odnosno bliskosti Kranjaca i Nijemaca.

³⁸p. Korunić, Jugoslavenska ideologija, 58 piše: »Majar je prvi od Slovenaca, već 17. ožujka, iako prilično općenito, pisao o slovenskim političkim zahtjevima i naglasio da Slovenci kao slobodan narod treba da stupe ravnopravno među druge narode u carstvu.«

³⁹p. Korunić, Jugoslavenska ideja u hrvatskoj i slovenskoj politici za revolucije 1848-1849. godine, Radovi vol. 14, Zagreb 1981, 117. Da je Majar agitirao za savez s Hrvatima potvrđuje jedno pismo biskup Slomšeka koji kaže da Slovenci neće ići »Niti Nemški zvezi niti hrvaštvu.«

⁴⁰p. Korunić, Jugoslavenska ideja, n. dj., 117.

⁴¹»Pri tako zvanom 'deutschen Bund' nećemo biti. Ovo bi bilo protinaravno, jer Slavjani i n. mečki Bund nikako se naslažu, ali N. meci misle, ako Austria k ovomu pristupi, svi narodi austrijski k njemu će spadati, al polagano!« (P. Korunić, isto, 118).

⁴²»Da bi s našom carskoj dynastii v. rnom bratjom u Hrvatskoj, Slavonii i Dalmaciji u bližnji savez stupiti mogli« (Isto, 118).

⁴³Na istom mjestu piše o »ljubavi prema bratji Hrvatima« koju ispovijedaju on i »ostali verni sinovi Slovenic«.

⁴⁴Otpori su dolazili uglavnom iz Kranjske, od svećenstva i kranjskih političara koji se boje nekih radikalnijih zahtjeva u hrvatskim programima.

⁴⁵Majar je taj program Zedinjene Slovenije izložio u šest točaka, pa kako nedostaje i povezivanje s Hrvatima, P. Korunić je zaključio, a s tim se slažu i slovenski autori, da je bilo više verzija njegovog teksta (Isto, 119).

⁴⁶U krajevima uz hrvatsku granicu skupili su najviše potpisa na Majarovu okružnicu.

⁴⁷Najveći otpor Majarovim prijedlozima dolazio je iz kruga oko biskupa Slomšeka koji tvrdi da je »celoški slavist Matija Majar« počeo »izgubljati pamet in dela peticije čisto svoje vrste...« (Isto, 117).

⁴⁸p. Korunić, Jugoslavenska ideologija, n. dj., 61.

⁴⁹U Gajevim »Novinama« je 1. lipnja 1848. izašao članak koji je napisao nepoznati »Kranjac« u kome se tvrdi da su cijene poljoprivrednih proizvoda pale zato što se sve jeftino uvozilo iz Hrvatske, isto 76.

»Od Rusov i Hrvatov noćemo nič hudega misliti, od Nemcev pak se učimo jazika i navad. Mi se zatore noćemo od naših nemških bratov ločiti. Mi hoćemo sicer tudi z našimi sosedi Slovenci in Hrvati biti prijatelji, ostati pa Kranjci...«.⁵⁰

Slavenskom kongresu u Pragu u ljeto 1848. uputili su pisma neki Slovenci, ali je samo O. Caf, blizak Majaru, predložio južnoslavensku orijentaciju Slovenaca unutar Monarhije.⁵¹ Na kongresu su slovenski predstavnici radili u sekciji Južnih Slavena. Među dokumentima Kongresa sačuvan je program *Zedinjene Slovenije* na njemačkom koji je samo prijevod Majarove »Molbenice slovenskih narodnjaka«, odnosno njegove *Peticije* u kojoj se zahtijeva »užji savez« Slovenije s Hrvatima.⁵² Međutim, u zaključcima te Sekcije nema tog zahtjeva, nego samo prijedlog ujedinjenja slovenskih pokrajina u »Kraljevinu Sloveniju«.⁵³

U drugoj polovici 1848. M. Majar je svoj odnos prema Hrvatskoj najbolje izrazio materijalnom pomoći koju je dao za naoružanje hrvatske narodne vojske u ratu protiv Mađara.⁵⁴ On se i dalje zalagao za slovenski nacionalni program i njegovu odrednicu o južnoslavenskom savezu unutar Monarhije, pa je zbog toga imao i političkih neugodnosti i pritisaka.⁵⁵ Međutim, Majar više ne spominje izričito Hrvate i Hrvatsku, nego svoj program shvaća šire, kao austroslavistički. No i na to je osim opasnosti od Njemačkog saveza protiv kojega se i dalje bori, utjecala i opasnost od Mađara i njihove revolucije koju će iduće godine ipak ugušiti najveća slavenska zemlja - Rusija.

Ta je svoja shvaćanja izložio u spisu »Slavenska sloga« gdje kaže da najveća opasnost Monarhiji prijeti od Nijemaca i Mađara, od kojih prvi nastoje Austriju utopiti u Njemačku, a drugi joj žele uzeti istočnu polovicu države. Čak i kad bi oni napustili Habsburšku Monarhiju, slavenski narodi bi trebali u njoj ostati, ali tako da se sva »slavenska plemena našega cesarstva složijo in bratovsko zjedinijo«.⁵⁶ Dakle, on vidi samo »slavenska plemena« koja se tek trebaju sjediniti u jedan slavenski narod i tako očuvati Austriju kao svoju najbolju zaštitu. Bio je to svojevrsan koncept slavenske Austrije koji obično nazivamo austroslavizmom.

Vjerojatno je Majar, predviđajući teškoće u ostvarenju toga programa, pred-vidao i postupnost, i to tako da se svako »pleme« ujedini i teritorijalno, kulturno, politički (dakle kao jedinstvena nacionalno-politička zajednica), tek zatim bi se sa susjednim »plemenima« povezala u skupinu, a onda sve te skupine poput nekih federativnih država u jedan »slovenski narod«. U prvu od tih skupina - »plemena«, uključuje on »Ilirske Slavene«, dakle Južne Slavene u Monarhiji: »Horvate, Slavence in Serblje«.⁵⁷ Prema tome, po Majaru je ujedinjenje Slovenaca bio prvi, sjedinjenje slovenskih »Ilira« drugi, i svih Slavena treći korak.

⁵⁰Isto.

⁵¹Isto, 84.

⁵²P. Korunić, *Jugoslavenska ideja*, n. dj., 147. Tu je i njemački tekst iz Žaččkova djela *Slovanský sjezd v Praze 1848*, 377.

⁵³P. Korunić, *Jugoslavenska ideologija*, n. dj. 85.

⁵⁴»Značilno za M(ajar)a je tudi da je bil med prvimi slov. darovalci za Jelačićevo vojsko (Ihr. kolo III, 1907, 318)« o čemu piše *Slovenski biografski leksikon*, Majar, 19.

⁵⁵Majar je u pismu S. Vrazu istaknuo da ga »gonijo kao provisorja od fare do fare, tako da se moram blizo vsake pol godine preseliti« (P. Korunić, *Jug. ideologija*, n. dj., 107).

⁵⁶»Slovenija«, Ljubljana 13. i 15. 8. 1848-49. Usp. i Korunić, *Jug. deja*, n. dj., 173.

⁵⁷Isto. Tu Majar piše: »Pred vsim gledajmo, da se vse slovenske plemena našega cesarstva, nemreč: Slovenci, Horvati, in Serlji, Čehovi, Moravani in Slovaki, Poljski in rusini v jeden slovenski narod složimo ali zjediniimo, in to se pravi sloga ali jedinstvo (Eintracht).«

Budući da su Bugari, pa djelimice i Srbi bili još uvijek u sastavu Turske, a da Crnogorce i ne spominje, Majar predlaže da se Slovenci sjedine s Hrvatima i vojvodanskim Srbima u jedan južnoslavenski savez u Monarhiji. U želji da uvjeri Slovence u potrebu tog saveza, Majar je proveo okružnicu kojom Varaždinska županija poziva Hrvate u Dalmaciji da se sjedine s Hrvatima u Hrvatskoj i Slavoniji.⁵⁸ Smatrao je da će se tako Slovenci oduprijeti »tujim Nmcima u Frankfurtu« i u zajednici sa srodnim Hrvatima i Srbima u Austriji očuvati svoju nacionalnu pripadnost, jezik i kulturu.⁵⁹ To je pokušao obrazložiti i gospodarskim razlozima i stvaranjem neke vrste zajedničkog tržišta. Kao potvrdu takvih slavenskih političkih integracija naveo je atmosferu uzajamnosti i povjerenja koja je u početku lipnja izražena između Hrvata, Slovenaca i Srba prilikom zasjedanja Hrvatskog sabora u Zagrebu i na Slavenskom kongresu istodobno u Pragu.⁶⁰

Slabljenje revolucionarnog vala, obuzdavanje pojedinih pobuna, rastjerivanje Slavenskog kongresa u Beču, te listopadska revolucija, omogućili su skretanje austrijskog Dvora prema apsolutizmu, pa su time i Majarova nadanja i oduševljenje za promjene u Koruškoj i Štajerskoj nestajali. Zbog toga se Majar kao i većina njegovih sumišljenika koleba i mijenja svoj politički program okrećući se Sveslavstvu. U spisu »Džeze našega carstva« Majar ublažava svoje zahtjeve iz prethodnog spisa, pa ne govori više tako izričito o sjedinjenju Južnih Slavena, nego smanjuje broj plemena, pa predlaže samo »Slovence s Horvati« i zatim »Cehovi samo s Moravani in Slovaki« i svi onda ujedine u »austrijsko Slavio«.⁶¹

Potkraj 1848. Majar u listu »Lipa slovanska« piše kako ih Česi upozoravaju »naj bi se mi Slovenci združili in spojili s Hrvatima« što bi oni i željeli, ali o tome nisu mogli pisati u tadanjem tisku, poglavito u listu »Slovenija«.⁶² Bila je to još jedna verzija Majarova razmišljanja, zapravo kombiniranje čovjeka koji je mnogo želio inicirati i ostvariti, ali mu ni vrijeme ni prostor u kome je živio nisu to omogućavali, pa se postavlja pitanje da li je on uopće bio politički realist ili fantast koji je na periferiji zbivanja snovao gotovo nezamislive planove i time pokazivao koliko je mogućnosti, koliko pojedinosti i koliko verzija jednog političkog programa ujedinjenja Slovenaca tijekom revolucionarnih previranja 1848. godine.⁶³

Sve ono što je bitno za Majarovu političko-programatsku djelatnost, posebice u odnosu na Hrvate i Hrvatsku, napisao je do kraja 1848. godine. Nakon toga više se bavio općeslavenskim pitanjima, stvaranjem jednog umjetnog jezika, pa i negiranjem slovenskog i hrvatskog jezika kao samostalnih nego ih je tretirao kao podnarječja. Naime, Majar je smatrao da postoji samo jedan slavenski jezik, a svi ostali su četiri narječja: ilirsko, češko, poljsko i rusko, te podnarječja svakog od njih, npr. od ilirskog su bili: slovensko, hrvatsko i srpsko. Isto tako se Majar odnosio i prema književnostima tih narječja. U tom pogledu slijedio je Kollar-Šafarikovu teoriju o četiri slavenska jezika i naroda, ali je bio i nešto radikalniji, a

⁵⁸»Novine dalm. hërv. slavonske« 46, 12. 5. 1848, te Korunić, Jug. ideja, n. dj., 174.

⁵⁹Isto.

⁶⁰Isto, 175. Majar ističe kako su slovenski predstavnici na Hrvatskoj saboru u Zagrebu 1848. izrazili želju da se sa Hrvatima i vojvodanskim Srbima »bližej sdružec«.

⁶¹»Slovenija« 51, 26. 12. 1848, 202 i Korunić, Jug. ideja, n. dj. 181-182.

⁶²P. Korunić, Isto, 187 i Jug. ideologija, n. dj., 119.

⁶³O promjenama u Majarovu političkom programu na početku i kraju 1848. piše P. Korunić u Jug. ideologiji, 119 i slijedeće: »Naupustivši slovenski nacionalni i jugoslavenski program kakav je zastupao u prvim mjesecima revolucije, Majar je sve više zagovarao sveslavensku ideologiju i ponovio svoju austroslavističku koncepciju koju je izložio (...) u pismu S. Vrazu 22. studenog 1848. i u tekstu 'Džeze našega carstva'«.

možemo reći da je bio i sveslavenski romantik kao i skupina oko njega. I on je poput Kollara i Vraza u interesu općeg razvoja i tobožnjeg jedinstva među Slavenima bio pripravan zatajiti i vlastiti jezik pa i slovensku narodnost.⁶⁴

Nakon revolucije nastojali su Majar i njegovi pristaše provesti u praksi ideju o umjetnom slavenskom jeziku, pa su im za to poslužile pojedine novine.⁶⁵ Na hrvatskoj je strani većina bila protiv takvih Majarovih ideja zastupajući stajalište da nije potrebno stvarati neki umjetni jezik, nego treba prihvatiti štokavsko narječje kao zajednički jezik. To su tijekom ilirskog pokreta uradili hrvatski kajkavci, pa bi isto tako mogli i Slovenci.⁶⁶ Godine 1850. Majar je pozvao slovenske narodnjake da objavljuju u zagrebačkim novinama, a iduće je godine namjeravao i u Sloveniji pokrenuti književni list poput »Danice« u Hrvatskoj.⁶⁷

Indirektno je M. Majar poput J. Kopitara pripomogao širenju koncepta slavističke škole s Kollarom na čelu, što su iskoristili Srbi s Vukom Karadžićem zastupajući tezu kako su svi štokavci katolici, odnosno svi Hrvati samo katolički Srbi. Isto tako kajkavci-Hrvati su mogli biti Slovenci, a Hrvatima je ostao samo čakavski dio, a to znači od Rijeke do Senja i nešto na otocima.⁶⁸ To je, uz još neke razlike bio uzrok sve većih nesporazuma između Hrvata i Slovenaca, ali ipak nije preraslo u frontalni sukob kakav je od 1852. godine, kad je A. Starčević odgovorio V. Karadžiću, izbio između Hrvata i Srba.⁶⁹

Nakon sloma neoapsolutizma⁷⁰ i povratka ustava javio se 1861. godine opet M. Majar u zagrebačkom »Prozoru« s novim programatskim člankom »Stanje Slovenaca«; u njemu je ponovno zastupao slovenski nacionalni program, ali tu nema više ideje o sjedinjavanju Slovenije s Hrvatskom, nego samo govori o »bratskoj slozi«, zatim o uzajamnosti s ostalim Slavenima, poglavito austrijskim.⁷¹

Kad su slovenski političari, uz nazočnost hrvatskih narodnjaka, donijeli prilikom gospodarske izložbe u Mariboru 1865. godine svoj nacionalni politički program, tzv. Mariborski program, u Hrvatskoj se mnogo o tome pisalo i govorilo.⁷² U njemu je temeljno pitanje bilo ujedinjenje slovenskih pokrajina u tzv. unutarnjoj Austriji. Majar je bio protiv takvog ujedinjenja i predložio da se to uradi u okviru »kraljevstva Ilirije«.⁷³ Bio je to posljednji

⁶⁴P. Korunić, *Jugoslavenska ideologija*, n. dj., 126. Majarovi najbliži suradnici bili su kod Slovenaca: A. Einspieler, A. Janežič, J. Muršec, I. Macun i R. Razlag, a sve njih P. Korunić naziva "romantičarsko-radikalna grupa" koja zastupa tzv. ilirski jezik kao mješavinu slovenskog i hrvatskog.

⁶⁵»Pod utjecajem ideja M. Majara o 'približavanju' i 'slaganju' (sjedinenju) 'ilirskih podnarječja' (hrvatskog, slovenskog i srpskog jezika) u jedno književno narječje' (ilirsko, kao jedno od četiri 'narječja' jedinstvenoga 'slavenskoga jezika'), slovenski su narodnjaci, kako smo istakli, počeli od kraja 1848. zagovarati jedinstveni 'jugoslavenski jezik', i to u listovima: 'Slovenija', 'Novice', 'Narodne novine', 'Slavenski jug', 'Jugoslavenske novine' i 'Südslawische Zeitung« (P. Korunić, isto, 163).

⁶⁶Isto, 167.

⁶⁷Isto, 180.

⁶⁸Isto, 195. Budući da se ta jezično-književna problematika prenijela i na nacionalnu pripadnost, pa i teritorijalni opseg, Hrvati bi bili najmanji narod na Slavenskom Jugu i lako su mogli biti podijeljeni između Srba i Slovenaca (te eventualno Talijana). Zato možemo reći da su jezične teorije J. Kopitara, F. Miklošiča i M. Majara tobože znanstveno poduprle velikosrpsku ekspanzivnu politiku tijekom 19. stoljeća.

⁶⁹O tome više M. Starčević, Dr. A. Starčević i Srbi, Zagreb 1936, 120.

⁷⁰Termin neoapsolutizam umjesto Bachova apsolutizma zastupa M. Gross u knjizi: Počeci moderne Hrvatske, Zagreb 1985, 521.

⁷¹P. Korunić, *Jugoslavenska ideologija*, n. dj., 245.

⁷²Isto.

⁷³»U svom programatskom spisu M. Majar je prvi odbacio koncepciju o njemačko-slovenskoj 'notranjoj Avstriji' iznesenu u tzv. mariborskom programu. Zagovarali su je A. Einspieler, u listovima 'Stimmen aus Innerösterreich' i 'Slovenec' te P. Hlčinger i P. Radič, u povijesnim raspravama u 'Novicama' i

Majarov političkoprogramatski nastup, u kojem je ponovio neke svoje teze, ali su one već bile u potpunom raskoraku s politikom koju zastupa Mariborski program i većina slovenskog građanstva okupljenog oko J. Bleiweisa i njegovih »Novica«.

Matija Majar Ziljski (1809-1892), svećenik iz Koruške, slovenski jezični reformator, slavist, skupljač narodnog blaga, političar i ideolog čija je cjelokupna djelatnost imala sredinom 19. stoljeća znatan utjecaj na inteligenciju u rubnim područjima slovenskih zemalja (Stajerska, Koruška) bio je kao zastupnik ideja o zbližavanju, suradnji pa čak i ujedinjenju slovenskih naroda popularan i u Hrvatskoj. U njegovu političkom, publicističkom i kulturnom djelovanju imali su Zagreb i Hrvatska važno mjesto.

U ovome radu pokušali smo Majarovu političko-programatsku djelatnost uopće, a posebice ono što se odnosilo na Hrvate, staviti u prostor i vrijeme koji su je uvjetovali i limitirali. Tu se misli na proces ujedinjavanja Njemačke i Italije, revoluciju 1848. godine i ukidanje feudalnih odnosa, borbu za održavanje Austrije i pojave austroslavizma kao i na narodne preporode južnoslavenskih naroda, te političko, kulturno i teritorijalno okupljanje slovenskih i hrvatskih zemalja. U prostornom pogledu treba uzeti u obzir i položaj slovenskih pokrajina koje se nalaze u njemačko-talijanskim »škarama«, čija je jedina otvorena stranica okrenuta prema drugim Južnim Slavenima, poglavito prema najbližim Hrvatima kamo su bile okrenute riječne doline, prometnice i gospodarski interesi Slovenaca.

Od 1839. pa sve do šezdesetih godina Majar ima osobne veze s hrvatskim političarima i kulturnim djelatnicima, koje se odvijaju najviše preko Vraza i drugih Slovenaca u Zagrebu, te hrvatskih novina i časopisa u kojima objavljuje svoje članke, pa i političke nacрте. Ti su odnosi bili na vrhuncu uoči i tijekom revolucije 1848/49. godine. Tada Hrvatska u njegovim planovima ima važno mjesto, a nakon razočaranja i neuspjeha, okreće se Majar više prema Slavenstvu uopće. Njegov primjer pokazuje da je Hrvatska imala privlačan i interesantan program i za Slovence kada je strah od germanizacije za revolucije 1848. bio u perifernim dijelovima slovenskih zemalja jači od približavanja Hrvatima gdje je postojala mogućnost asimilacije ali i federalnog saveza.

Majar je prvi slovenski političar koji je 1848. godine izradio cjelovit nacionalni program i u njemu predložio »bratinsku ljubav« prema Hrvatima pa i mogući savez s njima. Bio je to program Zedinjene Slovenije, koji je imao najviše pristaša u južnim dijelovima Stajerske i Koruške, kao i kod mlade slovenske inteligencije u Grazu i Beču, kod Slovenaca u Zagrebu, a bio je sa simpatijama prihvaćen kod narodnjaka u Hrvatskoj. Međutim, kod slovenskih konzervativnih krugova, osobito u Ljubljani i Kranjskoj, gdje 1848. nije prijetila veća opasnost od velikonjemačkih nastojanja, Majarov je program proglašavan nerealnim i radikalnim.

U kasnijim Majarovim političkim programima, pa i onom iz druge polovice 1848. godine, nema Hrvatska više važno mjesto, nego se on više okreće prema austroslavenskom i općeslavenskom konceptu. To potvrđuju i njegovi prijedlozi o umjetnom jeziku, o plemenima, savezima plemena i slavenskom narodu, pa i forsiranje ćirilice, s kojima Majar nije čete temeljna nacionalna prava i hrvatskog i slovenskog naroda. Prihvaćanjem slavističke teorije o četiri slavenska naroda on, iako indirektno, pomaže velikosrpsku, velikočešku i velikorusku teoriju koje negiraju manje narode poput Hrvata,

¹'Triglavu'. Majar je posebno ustao protiv mariborskog programa. Umjesto 'Notranjo-avstrijske skupine', Majar je ujedinjenje Slovenaca pokušao postići unutar 'kraljevstva Ilirije', koje je, uz primjenu njegove koncepcije o kulturnoj narodnoj autonomiji, trebalo da bude zamjena programa Zedinjena Slovenija« (P. Korunić, Jugoslavenska ideologija, n. dj., 269).

Slovenaca, Slovaka, Ukrajinaca i Bjelorusa. Majarov prijedlog o uvođenju umjetnog slavenskog jezika bio bi poguban za daljnji razvoj malih jezika pa i hrvatskog, odnosno slovenskog.

Dakle, Majar je objavio više političkih programa u kojima je razmatrao temeljni problem tadašnje Slovenije, a to je preuređenje Monarhije i položaj Slovenaca u njoj. Svoje je zahtjeve prilagodio vremenu u kojem su nastali, pa su prema tome i Hrvati i drugi Slaveni u njima imali različito mjesto. Posebno se zalagao da u zajedničkoj austrijskoj državi mali narodi kao što su bili i slovenski i hrvatski, imaju ravnopravan položaj i da se izbjegne opasnost stvaranja Velike Njemačke.

ZUSAMMENFASSUNG MATIJA MAJAR ZILJSKI UND DIE KROATEN

Matija Majar Ziljski (1809-1892), aus der Ziljska Dolina (Gailtal) im österreichischen Teil von Kärnten gebürtig, ist, obwohl von Beruf Priester, bekannter als Politiker, Sprachreformer, Slawist, Sammler von Volksgut und Ideologe des südslawischen und allslawischen Versammelns und der Zusammenarbeit, insbesondere in der Habsburger Monarchie. In seinen politischen Plänen nahmen Zagreb und Kroatien einen sehr wichtigen Platz ein. Er war einer der zahlreichen Slowenen aus den Randgebieten des Landes, insbesondere aus der Steiermark und Kärnten, welche sich wie Stanko Vraz den Ideen der Illyrenbewegung in Kroatien anschlossen, im kroatischen Zeitungswesen mitarbeiteten und bemüht waren, daß sich die Kroaten und Slowenen vor der großdeutschen Bedrohung desto enger verbinden, deren Sprachen aber auch die politischen Programme desto näher kommen mögen. Nach dem Mißerfolg der österreichisch-slawischen Konzeption für die Lösung der slawischen Frage in der Habsburger Monarchie, nach der Erstickung der Revolution 1848/49 und der Nichtannahme seiner Ideen in Krain, spielen die Kroaten in seinen politischen Programmen eine immer geringere Rolle, während die allgemeinslawische Orientierung immer stärker wird.

UDK 949.75

ISSN 0353-295X

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVLJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

R A D O V I

VOL. 26

Z A G R E B

1993.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR:

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Za izdavača
Ivo Goldstein

Priprema za tisak
Hrvoje Stančić

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje.

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.